

การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*
EVALUATION OF THE MORALS AND ETHICS DEVELOPMENT OF
STUDENTS AT THUNGSONG TECHNICAL COLLEGE UNDER OFFICE OF
THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

นฤมล อาจไพรินทร์*

Naruemon Arjpairin*

วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง

Thungsong Technical College, Thailand

เบญจพร ชนะกุล และอนทัย ประสาน

Benchaporn Chanakul and Anothai Prasan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: naruemon.arj@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรม 2) ประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม 3) ประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม 4) ประเมินผลลัพธ์ของผู้เข้ารับการอบรม กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาประกอบด้วย ครู 16 คน และนักศึกษา 214 คน รวมทั้งหมด 230 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินปฏิกิริยา พฤติกรรม และผลลัพธ์ของผู้เข้าอบรม แบบทดสอบเพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม และแบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์ของผู้เข้าอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินปฏิกิริยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือวิทยาการมีความเหมาะสม รองลงมาคือโครงการมีผลลัพธ์เหมาะสม ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือเวลาในการอบรมเหมาะสม

* Received July 19, 2023; Revised September 1, 2024; Accepted September 1, 2024

2. การประเมินการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านเจตคติมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกประเด็น

3. การประเมินพฤติกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือนักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ดีและกิริยาสุภาพ รองลงมาคือนักศึกษามีความประหยัด ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักศึกษามีความสามัคคี

4. การประเมินผลลัพธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การจัดการอบรมส่งผลให้นักศึกษามีวินัย มีความกตัญญู ละเว้นอบายมุข รองลงมาคือนักศึกษามีจิตอาสา ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักศึกษามีความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมและการประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, คุณธรรมจริยธรรม, นักศึกษา

ABSTRACT

This research aimed to evaluate 1) the reaction of training participants, 2) the learning of training participants, 3) the behavior of training participants, and 4) the results of training participants. The sample consisted of 16 teachers and 214 students, totaling 230 persons. The research tools were the five-rating-scale questionnaire to evaluate the training participants' reactions, behavior, and outcomes, the pretest-posttest to evaluate the learning of training participants, and the interview form to evaluate the outcomes of the training participants. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, and content analysis.

The research findings were as follows:

1. The overall evaluation for reaction was high-level. When considering each item, the Appropriateness of Speakers had the highest average, followed by the Appropriate Outcomes of the Project. The item with the lowest average was the Appropriateness of the Training Duration.

2. For learning evaluation, the learning achievement after the training was higher than before at a statistically significant level of 05. Regarding the students' attitudes, satisfaction was highest for all issues.

3. The overall evaluation for behavior was at the highest level. When considering each item, "the students have good interpersonal skills, respect, and

polite manners" had the highest average. The second highest was "the students were economical." The item with the lowest mean was "the students are united."

4. For outcome evaluation, the student's overall outcomes were at the highest level. When considering each item, the item with the highest average was "the training influences the students to have discipline, gratitude, and abstain from causes of ruin." The item with the second highest average was "the students have a public mind," and the lowest mean was "the students have knowledge about morals and how to apply them."

Keywords: Project evaluation, Morals and Ethics, Students

บทนำ

จากสภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมถึงการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสารในโลกยุคไร้พรมแดน ทำให้มนุษย์รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ วิกิพีเดีย ตลอดจนการค้นหาข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติได้รับรู้และนำไปปฏิบัติโดยขาดวิจารณญาณในการแยกแยะความถูกผิดและเหมาะสมกับบริบทของตนเอง มีพฤติกรรมการเล่นแบบ ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากความเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมและเป็นต้นเหตุให้สังคมไทยก้าวไปสู่จุดวิกฤตได้ ดังนั้นสถานศึกษาทุกระดับ อันได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนสังคมที่ทำหน้าที่โดยตรงในการขัดเกลาสมาชิก ตั้งแต่ในวัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่ โดยอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของสังคม ตลอดจนค่านิยมและทักษะอันจำเป็นให้แก่สมาชิกในสังคม ตามที่ประภาศรี สีหอำไพ ได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณธรรมในการจัดการศึกษาด้านผู้สอนควรปลูกฝังแนวคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่วัยเรียน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สามารถเรียนรู้และได้รับการปลูกฝังความคิดที่ถูกต้องได้ง่าย ดังนั้นครูอาจารย์มีภาระหน้าที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนเพื่อหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับวิชาความรู้ และทักษะวิชาชีพความสามารถที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพอันเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต (ประภาศรี สีหอำไพ, 2550)

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม โดยในการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และต้องถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ ตลอดจนต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในทุกระดับชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ทั้งนี้รวมถึงการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษานั้นได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2556 ได้กำหนดให้ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาทุกระดับต้องมีคุณภาพ 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และด้านสมรรถนะวิชาชีพ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการปรับปรุงกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติรวมทั้งมาตรฐานการศึกษา ของชาติ พ.ศ. 2562 จึงได้มีการกำหนดให้ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาทุกระดับคุณวุฒิอาชีวศึกษา ประเภทวิชาและ สาขาวิชาต้องครอบคลุมอย่างน้อย 4 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลแก่นักเรียนนักศึกษาโดยในการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดนโยบายให้มีการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชาควบคู่กับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จัดการศึกษา ในระดับอาชีวศึกษา 2 ระดับได้แก่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทุนมนุษย์ รองรับการศึกษาการเรียนรู้และความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 และส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึก ทศนคติ ค่านิยมในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับปรัชญาของวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง คือ “รู้หน้าที่ มีวินัย ตั้งใจศึกษา พัฒนาฝีมือ ยึดถือคุณธรรม” ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนนักศึกษาของ วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสงให้เป็นผู้มีความรู้และมีคุณธรรมจริยธรรมดังที่กล่าวมาในข้างต้น วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสงได้ดำเนินการจัดโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสงขึ้น เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานการจัด การศึกษา อย่างไรก็ตามข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ รวมถึงกระบวนการเก็บข้อมูล ในการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการนั้นยังไม่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์

ของโครงการจึงไม่สามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงลึกในการประเมินโครงการได้ว่าโครงการมีความเหมาะสมในแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด และมีข้อดีหรือข้อบกพร่องอย่างไรในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง

ในการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพททริก (Donald L. Kirkpatrick) เป็นแนวทางในการประเมิน โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินผลของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพททริก ว่าเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งได้เสนอขั้นตอนการประเมินผลการฝึกอบรมเป็น 4 ขั้น ได้แก่ การประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) การประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) การประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดต่อองค์กร (Results Evaluation) (สุวิมล ติรกานันท์, 2547) แม้ว่าจะมีนักทฤษฎีการประเมินการฝึกอบรมได้เสนอรูปแบบการประเมินการฝึกอบรมไว้มากมาย ซึ่งแต่ละรูปแบบก็จะมี ความแตกต่างกันบ้าง คล้ายคลึงกันบ้างตามแต่ลักษณะของโครงการฝึกอบรมที่ทำการประเมิน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับโครงการฝึกอบรมของแต่ละหน่วยงาน หากแต่รูปแบบที่ค่อนข้างเป็นที่นิยมในการนำไปประยุกต์ใช้กับการประเมินการฝึกอบรมในหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมาก ได้แก่ การประเมินผลการอบรมของเคิร์กแพททริก (Kirkpatrick) (อดิศักดิ์ จินดานุกุล, 2545) ทั้งนี้เพื่อได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกในการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง ประโยชน์ของโครงการ ข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดควรพัฒนา ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการ โดยผลของการประเมินโครงการในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่วิทยาลัย ชุมชน และหน่วยงานการศึกษาอื่นในการปรับปรุงการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
3. เพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการประเมินโครงการครั้งนี้ได้แก่ ครูวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง จำนวน 16 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากครูที่มีหน้าที่เป็นครูผู้ดำเนินงานโครงการและครูที่ปรึกษาของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 และ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง ปีการศึกษา 2565 จำนวน 214 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549) จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากนักศึกษาผู้เข้ารับการอบรม รวม 214 คน

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร 1 คน ครู 4 คน นักศึกษา 5 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือแบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ประเมินได้สร้างขึ้นเอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- แบบสอบถาม เพื่อประเมินปฏิภพการปฏิบัติกิจกรรม และผลลัพธ์ของผู้เข้าอบรม เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) 0.6 ถึง 1.0

- แบบทดสอบ วัดความรู้เรื่อง คุณธรรมจริยธรรมของผู้เข้าอบรม เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มี

- แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการอบรมโดยครูเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured interview) ที่มีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-end Question)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ประเมินโครงการได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ประเมินทำการศึกษาโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยออกแบบพัฒนาเป็นโครงการอบรม สร้างกรอบเนื้อหาในการบรรยายความรู้ ละกำหนดกิจกรรมที่ใช้ในโครงการอบรม

2. จัดดำเนินการโครงการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อถ่ายทอดและส่งเสริมให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต

3. ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการนำส่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. ผู้ประเมินทำการติดตามและประเมินผลประสิทธิภาพของการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

5. นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

6. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินด้านปฏิบัติการของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$) และเมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ วิทยากรมีความชำนาญให้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนและวิทยากรมีการแต่งกายบุคลิกท่าทางเหมาะสม ($\bar{X}=4.66$) รองลงมาคือ โครงการมีผลลัพธ์เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาผู้เข้าร่วมอบรม ($\bar{X}=4.45$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ระยะเวลาในการจัดอบรมตรงตามที่กำหนดไว้ ($\bar{X}=3.98$) ตามลำดับ

2. ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ก่อนและหลังของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพบว่าผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า t ที่ได้จากการคำนวณ 14.63 ซึ่งสูงกว่าค่า t วิฤติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งเท่ากับ 1.6525 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับเจตคติทักษะ และค่านิยมของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.70$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ นักศึกษาไม่ควรทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายหรือกลั่นแกล้งผู้อื่น และนักศึกษาควรตั้งใจฟังเมื่อครูสอนไม่พูดคุยหรือเล่นกับเพื่อนเมื่อมีเวลาว่างควรทบทวนบทเรียนและแสวงหาความรู้ใหม่ ($\bar{X}=4.82$) รองลงมาคือ นักศึกษาควรกลับบ้านและช่วยงานบ้านทันทีที่เลิกเรียนหากไม่มีกิจกรรมเสริมของวิทยาลัย ($\bar{X}=4.77$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักศึกษาไม่ควรเล่นการพนันออนไลน์ถึงแม้จะมีการโฆษณาว่าได้คำตอบแทนสูง ($\bar{X}=4.60$) ตามลำดับ

3. ผลการประเมินด้านพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$) และเมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือนักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ดีมีสัมมาคารวะและมีกิริยาวาจาสุภาพ ($\bar{X}=5.00$) รองลงมาคือนักศึกษามีความประหยัดอดออมใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า ($\bar{X}=4.85$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือนักศึกษามีความรักสามัคคีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{X}=4.52$) ตามลำดับ

4. ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.71$) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การจัดการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้นักศึกษาของท่านมีวินัยปฏิบัติตามกฎระเบียบของวิทยาลัยอย่างเคร่งครัดมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน มีความตระหนักในความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีความอดทนและอดกลั้นหลีกเลี่ยงจากความชั่ว และรู้จักคิดพิจารณาปัญหาในการดำเนินชีวิตสามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงทางร่างกายสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา ($\bar{X}=4.79$) รองลงมาคือ การจัดการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้นักศึกษาของท่านมีจิตอาสา มีความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมได้รับการชื่นชมจากสังคมภายนอก ($\bar{X}=4.76$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การจัดการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้นักศึกษาของท่านมีความรู้ความเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและการประยุกต์ใช้ในชีวิตมากขึ้น ($\bar{X}=4.57$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านผลลัพธ์การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่าการจัดโครงการในครั้งนี้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เข้ารับการอบรมและสถานศึกษาเนื่องจากนักศึกษาที่ผ่านการการอบรมมีผลงานเด่นชัดทั้งด้านทักษะวิชาการตลอดจนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักคุณธรรมจริยธรรม สร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีต่อสถานศึกษาส่งผลให้วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสงได้รับการยอมรับจากชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผล

ผลการประเมินด้านปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือวิทยากรมีความชำนาญให้ความรู้ได้อย่างถูกต้องและชัดเจนและวิทยากรมีการแต่งกายบุคลิกท่าทางเหมาะสม อาจเพราะวิทยากรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความรู้จริงและทันยุคสมัย สอดคล้องกับ พระศรชัย วังคำ ได้ศึกษาเรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรค่ายพุทธบุตร พุทธธรรมของ วัดปัญญานันทารามที่จัดเพื่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 3 พบว่าการประเมินด้านความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร พุทธธรรม ด้านวิทยากรมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจในประเด็นความรู้ความสามารถของพระวิทยากร พระวิทยากรมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการอบรมสามารถสร้างบรรยากาศในการอบรมที่เป็นกันเองง่ายต่อการเรียนรู้ (พระศรชัย วังคำ, 2553) และสอดคล้องกับ นฤมล วิทยาวัชรรัตน์ ทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนคลองเมืองพิทยาคม อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมระดับความสอดคล้อง อยู่ในระดับมากที่สุด โดยการประเมินปัจจัยเบื้องต้นด้านความเหมาะสมและพอเพียงเกี่ยวกับวิทยากร พบว่า ความเหมาะสม/พอเพียง อยู่ในระดับมาก (นฤมล วิทยาวัชรรัตน์, 2562)

ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมและด้านเจตคติ ทักษะ และค่านิยมของผู้เข้ารับการอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกประเด็นการประเมิน อาจเพราะผู้เข้าอบรมมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการศึกษาเก็บเกี่ยวความรู้และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมทุกกิจกรรม มีความเข้าใจในหลักคุณธรรมจริยธรรมและเกิดเจตคติที่ดีในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับ นาซีพะ เจ๊ะมูดอ ทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการเสริมศักยภาพครูสอนตาติกาในโรงเรียนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพททริก ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเรียนรู้มีคะแนนหลังการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (นาซีพะ เจ๊ะมูดอ, 2560) และสอดคล้องกับ ชูชาติ แปลงล้วน ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 พบว่า ผลการประเมินตามมาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านนักเรียนของโรงเรียนบ้านบุญนาความีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุดเพราะในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำควบคู่กันไประหว่างการศึกษาด้านจริยธรรมและการให้ความรู้

อบรม ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการวิชาการต่าง ๆ และมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ชูชาติ แปลงล้วน, 2560)

ผลการประเมินด้านพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ นักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ มีสัมมาคารวะ และมีกิริยาวาจาสุภาพ อาจเพราะผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจหลักคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริงและเกิดเจตคติที่ดีในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมจึงแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับ ชูชาติ แปลงล้วน ทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินด้านผลผลิต นักเรียนโรงเรียนบ้านบุญนาความีพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม กลุ่มคุณธรรมเพื่อพัฒนาตน กลุ่มคุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงาน กลุ่มคุณธรรมเพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด (ชูชาติ แปลงล้วน, 2560) และสอดคล้องกับ จิระพงษ์ สุริยา ทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสรรพวิทยาคม โดยประเมินจากความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าผลการประเมินพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนด้านความสามัคคีและด้านความมีวินัย โดยภาพรวมของทุกด้านอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ (จิระพงษ์ สุริยา, 2563)

ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ของผู้เข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การจัดการอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้นักศึกษาของท่านมีวินัยปฏิบัติตามกฎระเบียบของวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด มีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน มีความตระหนักในความปลอดภัยอาชีวนามัยและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีความอดทนและอดกลั้นหลีกเลี่ยงจากความชั่ว และรู้จักคิดพิจารณามีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตสามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาลดปัญหาการใช้ความรุนแรงทางร่างกายสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา อาจเพราะผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างลึกซึ้งตลอดจนแนวทางการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมมีวุฒิภาวะ มีเหตุผลและใช้สติในการดำเนินชีวิต มีพฤติกรรมที่เหมาะสมดีงามสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน สอดคล้องกับ ชูชาติ แปลงล้วน ทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่าผลการประเมินตามมาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ด้านโรงเรียนด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านนักเรียนของ

โรงเรียนบ้านบุญนามีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด (ชูชาติ แปลงล้วน, 2560) และสอดคล้องกับ ยุพิน รอดประพันธ์ ทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ (ยุพิน รอดประพันธ์, 2561)

สรุป

คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคม คนในสังคมต้องเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรมจึงจะทำให้สังคมนั้นมีแต่ความสุข ในขณะที่เดียวกันหากคนในสังคมใดมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็ย่อมจะหาความสุขได้ยาก ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกคนในสังคมที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเรียน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สามารถเรียนรู้และได้รับการปลูกฝังความคิดที่ถูกต้องได้ง่าย การอบรมสั่งสอนจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนเพื่อหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับวิชาความรู้ และทักษะวิชาชีพ ความสามารถที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจริยธรรม เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพอันเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต สถานศึกษาทุกระดับจึงให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทุนมนุษย์ รองรับการศึกษาการเรียนรู้และความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึก ทศนคติ ค่านิยมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม สถานศึกษาจึงต้องจัดกิจกรรมและโครงการเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนนั้น ผู้ดำเนินงานควรเก็บข้อมูลสารสนเทศของโครงการนั้น ๆ อย่างละเอียดอยู่เสมอ การดำเนินโครงการอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนต้องประกอบด้วย การประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรม ประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม และการประเมินผลลัพธ์ของผู้เข้ารับการอบรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรกำหนดรูปแบบกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาให้เหมาะสม กับระยะเวลาตามกำหนดการของการจัดอบรม
2. ควรเพิ่มรูปแบบกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันและสร้างความตระหนักถึงความผิดทางกฎหมายและอันตรายจากการเล่นเกมพนันออนไลน์
3. ควรเพิ่มรูปแบบกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความรักสามัคคีและทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม
4. ควรเพิ่มรูปแบบกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและการประยุกต์ใช้ในชีวิตรจริงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยศึกษาปัจจัยด้านความคงทนในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถสร้างความคงทนในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาอย่างยั่งยืน
2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว.
- จิระพงษ์ สุริยา. (2563). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสรรพวิทยาคม. วารสารศุภภาวิทยจารย์, 1(3), 68-78.
- ชูชาติ แปลงล้วน. (2560). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 5(7), 379-393.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- นฤมล วิทยาภูมิรัตน์. (2562). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนคลองเมืองพิทยาคม. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2(4), 97-98.
- นาซีพะ เจ๊ะมูดอ. (2560). การวิจัยเชิงประเมินโครงการเสริมศักยภาพครูสอนตาดีกา ในโรงเรียนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประกาศรี สีอำไพ. (2550). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระศรชัย วังคำ. (2553). การประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม”. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยุพิน รอดประพันธ์. (2561). การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) โรงเรียนบ้านห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3. นครสวรรค์: โรงเรียนบ้านห้วยธารทหาร.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2547). การประเมินโครงการแนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ จินดานุกุล. (2545). รายงานผลการอบรมหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.

